

دانشگاه سیستان و بلوچستان

تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی و تحلیل جرایم اطفال و نوجوانان و ارائه

راهکارهای پیشگیرانه در زاهدان

استاد راهنما:

جناب دکتر امیر حمزه سالارزایی

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر مهوش رقیبی

تحقیق و نگارش:

ازهار بیگی

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

بهمن ماه ۱۳۹۲

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان بررسی و تحلیل جرایم اطفال و نوجوانان و ارائه راهکارهای پیشگیرانه در زاهدان قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی توسط دانشجو ازهار بیگی با راهنمایی استاد پایان نامه جناب دکتر امیر حمزه سالارزایی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می‌باشد.

ازهار بیگی

این پایان نامه ۴ واحد درسی شناخته می‌شود و در تاریخ ..... توسط هیئت داوران بررسی و درجه ..... به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

استاد راهنما:

استاد راهنما:

استاد مشاور:

داور ۱:

داور ۲:

نماینده تحصیلات

تکمیلی:

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب از هار بیگی تعهد می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: از هار بیگی

امضاء

هو القاضی

«الهی اگر تن مجرم است دل مطیع است و اگر بنده بدکار است کرم تو شفیع است»

پیشکش:

پیشکش بہ پدر و مادر عزیز تر از جانم، کسانی کہ امید و آرزوی آنها آغاز ہمہ چیز شد.

پدرم بابت زحمت های بی دریغش، مادرم بابت محبت های فراوانش

کسانی کہ اولین معلمان من بودند.

پیشکش بہ دو برادر عزیزم کہ من را در تمامی مراحل زندگی ام ہمراہی کرده اند.

پیشکش بہ حسام الدین کہ امید تازہ ی زندگی ام است.

سپاس گزاری:

بمصدق «من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق» بسی شایسته است، از استاد جناب دکتر امیر حمزه سالار زانی که از ابتدای راه و در طی انجام این

تحقیق بارابنهانی های خود مراد نگارش این رساله یاری نمودند، تشکر می نمایم.

از استاد مشاورم سرکار خانم دکتر موش رقیبی به دلیل یاریها و راهنمایی های بی دریغشان که بسیاری از سختیها را برایم آسانتر نمودند نهایت تشکر را

دارم.

از اساتید محترم دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه شهید چمران اهواز که بیان تحقیقت را به من آموختند، تقدیر و تشکر می نمایم.

و در پایان از دوستان عزیزم خانم بانا ز رحیمی، صدیقه محمدی، شیرین نوروزی، مسانوری مند، فنیسه حسینی و آقای سیروس نوشادی که هر کدام به

گونه ای مراد تمام این پژوهش همراهی کرده اند، سپاسگزارم.

تقدیم به کودکانی که بازیچه قدرت طلبی و وسیله‌ای برای مال اندوزی سران شده‌اند.

تقدیم به جوانانی که بابت دنیای فریبنده، عشق رازین انداختند.

تقدیم به دانشجویانی که، سکوت را لازم پیشرفت خود دانستند.

و در نهایت تقدیم به انسانیت...

چکیده:

علت بروز جرم و جنایت در انسانها، عوامل قبلی می‌باشد که فرد را به سمت ارتکاب جرم و کجروی سوق می‌دهد. امروزه بزهکاری اطفال و نوجوانان از جمله مسائل بسیار مهم اجتماعی بوده، که هزینه‌های سنگینی را بر اجتماع تحمیل می‌کند، لذا بررسی دقیق هر چه بیشتر این مسأله می‌تواند از آسیب‌های اجتماعی بیشتری، جلوگیری کرده و موجب کاستن آمار بزهکاری آنان شود. این پژوهش با عنوان، "بررسی و تحلیل جرایم اطفال و نوجوانان در زاهدان" تدوین گردیده است، و هدف کلی آن شناخت عوامل مؤثر بر بزهکاری آنان می‌باشد. در این پژوهش سعی شده تا به طور اجمالی مهمترین علل مؤثر بر بزهکاری اطفال و نوجوانان در زاهدان مورد ارزیابی قرار گیرد.

جامعه آماری این تحقیق اطفال و نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت شهرستان زاهدان بوده و حجم نمونه آن تعداد ۴۳ نفر می‌باشد، که به صورت سرشماری انتخاب شده‌اند. ابزار این تحقیق عبارت است از، یک پرسشنامه محقق ساخته که پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به دست آمده است، که در نهایت با تکمیل پرسشنامه توسط نوجوانان مذکور، اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید. در پژوهش حاضر با بیان توصیفی و تحلیلی و با استفاده از نرم افزار spss و بواسطه آزمون خی دو (χ^2) اطلاعات آماری استخراج گردیده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل نشان می‌دهد که عامل اقتصادی، عامل خانوادگی، عامل فرهنگی در گرایش اطفال و نوجوانان، به بزهکاری مؤثر بوده است بدین معنا که بین این عوامل و بزهکاری رابطه معناداری وجود داشته است؛ گرچه بین مؤلفه‌های کمبود محبت از عامل خانوادگی، دوستان از عامل فرهنگی و بزه رابطه معناداری مشاهده نشده است.

واژگان کلیدی: جرایم، اطفال، نوجوانان، پیشگیری، زاهدان.

۱ فصل اول کلیات پژوهش	۱
۱-۱ مقدمه	۲
۲-۱ بیان مسأله	۳
۳-۱ پیشینه تحقیق	۴
۴-۱ اهمیت و ضرورت مسئله	۴
۵-۱ نوآوری طرح	۵
۶-۱ استفادکنندگان	۵
۷-۱ اهداف تحقیق	۵
۸-۱ سوالات تحقیق	۶
۹-۱ روش انجام تحقیق	۶
۱۰-۱ روش و ابزار گردآوری اطلاعات	۷
۱۱-۱ جامعه آماری و تعداد نمونه	۷
۱۲-۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۷
۲ فصل دوم: ادبیات و مبانی نظری پژوهش	۸
۱-۲ مقدمه	۹
۲-۲ تعریف جرم	۹
۱-۲-۲ تعریف فقهی جرم	۹
۲-۲-۲ مفهوم حقوقی جرم	۱۱
۳-۲ تعریف بزهکاری	۱۲

- ۱۳-۳-۲ علت شناسی رفتار بزهکارانه در پرتو رویکردهای کلان..... ۱۳
- ۱۵-۳-۲ انواع بزهکاری با توجه به شخصیت مرتکب..... ۱۵
- ۱۵-۴-۲ ارکان جرم..... ۱۵
- ۱۶-۴-۲ عناصر عمومی جرم..... ۱۶
- ۲۱-۴-۲ عناصر اختصاصی جرم..... ۲۱
- ۲۱-۵-۲ انگیزه..... ۲۱
- ۲۲-۵-۲ انگیزه ارتکاب انواع جرائم..... ۲۲
- ۲۴-۶-۲ طبقه بندی جرائم..... ۲۴
- ۲۵-۷-۲ معنای طفل و نوجوان..... ۲۵
- ۲۵-۷-۲ تعریف طفل..... ۲۵
- ۲۷-۷-۲ معنای نوجوان..... ۲۷
- ۲۹-۷-۲ دیدگاه روان شناسی..... ۲۹
- ۳۰-۷-۲ طفل و نوجوان بزهکار چه کسانی هستند..... ۳۰
- ۳۱-۸-۲ مسئولیت کیفری..... ۳۱
- ۳۲-۸-۲ شرایط تحقق مسئولیت کیفری:..... ۳۲
- ۳۴-۹-۲ حد بلوغ..... ۳۴
- ۳۵-۹-۲ مفهوم بلوغ در اصطلاح فقه و حقوق..... ۳۵
- ۳۷-۱۰-۲ حد رشد..... ۳۷
- ۳۷-۱۰-۲ معنای رشد در لغت..... ۳۷
- ۳۸-۱۰-۲ مفهوم رشد در اصطلاح فقه و حقوق..... ۳۸

- ۳۹-۱۰-۲ مفهوم رشد در امور کیفری ۳۹
- ۴۰-۱۱-۲ سن مسئولیت در حقوق اسلام..... ۴۰
- ۴۰-۱۱-۲ سن مسئولیت از دیدگاه قرآن ۴۰
- ۴۲-۱۱-۲ سن مسئولیت کیفری از دیدگاه سنت ۴۲
- ۴۳-۱۱-۲ سن مسئولیت کیفری در روایات رسیده از پیامبر اکرم(ص) ۴۳
- ۴۳-۱۱-۲ سن مسئولیت کیفری در احادیث امامان معصوم (ع) ۴۳
- ۴۶-۱۱-۲ سن مسئولیت کیفری از نظر فقها ۴۶
- ۴۷-۱۱-۲ نظریه مشهور فقهای امامیه ۴۷
- ۴۷-۱۱-۲ اقوال مخالف مشهور فقها ۴۷
- ۴۹-۱۱-۲ سن مسئولیت کیفری در قوانین موضوعه ۴۹
- ۴۹-۱۱-۲ سن مسئولیت کیفری در کنوانسیون حقوق کودک ۴۹
- ۵۱-۱۱-۲ مسئولیت مدنی اطفال ۵۱
- ۵۲-۱۲-۲ تاریخچه دادگاه اطفال و قانون اصلاح و تربیت در حیطه بین المللی ۵۲
- ۵۵-۱۳-۲ تاریخچه دادگاه اطفال و قانون اصلاح و تربیت در ایران ۵۵
- ۵۷-۱۳-۲ قانون اصلاح و تربیت ۵۷
- ۵۹-۱۴-۲ نحوه رسیدگی به جرایم اطفال براساس قانون آئین دادرسی کیفری ۵۹
- ۶۰-۱۵-۲ برخی از اشکال بزهکاری ۶۰
- ۶۱-۱۵-۲ جرایم ناشی از مواد مخدر ۶۱
- ۶۴-۱۵-۲ دزدی و سرقت ۶۴
- ۶۵-۱۵-۲ ایراد ضرب و جرح و قتل ۶۵

۶۶	..... ۴-۱۵-۲ جرایم منکرانی
۶۷	..... ۵-۱۵-۲ هم جنس بازی
۷۱	..... ۱۶-۲ تاریخچه‌ی جرم شناسی
۷۱	..... ۱-۱۶-۲ رابطه‌ی جرم‌شناسی با حقوق جزا
۷۲	..... ۲-۱۶-۲ اصول جرم شناسی
۷۶	..... ۱۷-۲ عوامل موثر بر بزهکاری اطفال و نوجوانان
۷۷	..... ۱۸-۲ گروه دوم
۷۷	..... ۱-۱۸-۲ علل خانوادگی
۸۳	..... ۲-۱۸-۲ عامل اقتصادی
۸۴	..... ۳-۱۸-۲ عامل فرهنگی
۹۱	..... ۴-۱۸-۲ تاثیر مسکن در بزهکاری نوجوانان
۹۲	..... ۵-۱۸-۲ عوامل انگیزشی
۹۵	..... ۱۹-۲ تعریف پیشگیری
۹۵	..... ۱-۱۹-۲ معنای لغوی پیشگیری
۹۵	..... ۲-۱۹-۲ معنای اصطلاحی پیشگیری
۹۷	..... ۲۰-۲ مقاله‌های داخلی
۱۰۰	..... ۳ فصل سوم: روش تحقیق
۱۰۱	..... ۱-۳ مقدمه
۱۰۱	..... ۲-۳ روش تحقیق
۱۰۱	..... ۳-۳ روشهای گردآوری اطلاعات

- ۱-۳-۳ روش کتابخانه‌یابی ۱۰۲
- ۲-۳-۳ روش میدانی ۱۰۲
- ۳-۳-۳ مراحل تهیه پرسشنامه ۱۰۳
- ۴-۳ آزمون روایی ۱۰۳
- ۳-۵ تعیین پایایی ۱۰۳
- ۶-۳ جامعه آماری ۱۰۴
- ۷-۳ روش نمونه گیری ۱۰۴
- ۸-۳ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات ۱۰۴
- ۴ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها ۱۰۵
- ۴-۱ مقدمه ۱۰۶
- ۲-۴ اطلاعات توصیفی ۱۰۶
- ۳-۴ سوال اول: وضعیت ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان زاهدان چگونه است؟ ۱۱۷
- ۴-۴ سوال دوم: آیا بین عوامل خانوادگی با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان بزهکار رابطه معناداری وجود دارد؟ ۱۱۸
- ۵-۴ سوال سوم: آیا بین عوامل اقتصادی با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان بزهکار رابطه وجود دارد؟ ۱۲۰
- ۶-۴ سوال چهارم: آیا بین عامل فرهنگی با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان بزهکار رابطه معنادار وجود دارد؟ ۱۲۱
- ۷-۴ سوال پنجم: آیا بین انگیزه با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان رابطه وجود دارد؟ ۱۲۲
- ۵ فصل پنجم: نتایج و پیشنهادات ۱۲۴

- ۱-۵ بحث و نتیجه گیری ۱۲۵
- ۱-۱-۵ سوال اول: بین عوامل خانوادگی با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان بزهکار رابطه معناداری وجود دارد؟ ۱۲۵
- ۵-۱-۲ سوال دوم: بین عوامل اقتصادی با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان بزهکار رابطه وجود دارد؟ ۱۲۵
- ۵-۱-۳ سوال سوم: بین عامل فرهنگی با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان بزهکار رابطه معنادار وجود دارد؟ ۱۲۶
- ۵-۱-۴ سوال چهارم: بین انگیزه با ارتکاب بزه بین اطفال و نوجوانان رابطه وجود دارد؟ ۱۲۶
- ۲-۵ نتیجه گیری ۱۲۶
- ۳-۵ پیشنهادات ۱۲۸
- ۱-۳-۵ پیشنهادات اجرایی ۱۲۸
- ۲-۳-۵ پیشنهادات پژوهشی ۱۲۹
- ۴-۵ محدودیت های پژوهش ۱۳۰
- ۶ منابع ۱۳۱
- پیوست الف: پرسشنامه ۱۳۹
- پیوست ب: نتایج آماری ۱۴۴

فهرست جدول

صفحه	عنوان جدول
۹۷.....	جدول ۱-۲ تحقیقات داخلی مرتبط با عوامل بزهکاری.....
۱۰۲.....	جدول ۱-۳-۱ متغیرها.....
۱۱۷.....	جدول ۱-۴-۱ نتایج آزمون خی دو برای وضعیت ارتکاب بزه در بین اطفال و نوجوانان.....
۱۱۸.....	جدول ۲-۴ نتایج آزمون خی دو ارتباط بین عوامل خانوادگی و ارتکاب بزه در بین اطفال و نوجوانان.....
۱۱۶.....	جدول ۳-۴ نتایج آزمون خی دو ارتباط بین عوامل اقتصادی و ارتکاب بزه در بین اطفال و نوجوانان.....
۱۱۷.....	جدول ۴-۴ نتایج آزمون خی دو ارتباط بین عوامل فرهنگی و ارتکاب بزه در بین اطفال و نوجوانان.....
۱۱۹.....	جدول ۵-۴ نتایج آزمون خی دو بین انگیزه و ارتکاب بزه در بین اطفال و نوجوانان.....
۱۱۹.....	جدول ۶-۴ نتایج آزمون خی دو ارتباط میان سطح تحصیلات و بزه.....
۱۲۱.....	جدول ۷-۴ نتایج آزمون خی دو ارتباط میان سن و بزه.....
۱۲۲.....	جدول ۸-۴ نتایج آزمون خی دو ارتباط میان محل سکونت و بزه.....

فهرست شکلها

صفحه

عنوان شکل

شکل ۱-۲ چارچوب نظری علل خانوادگی.....	۸۲
شکل ۲-۲ چارچوب نظری عامل فرهنگی.....	۹۰
شکل ۳-۲ چارچوب نظری تحقیق.....	۹۴
شکل ۱-۴ نتایج توزیع فراوانی سن.....	۱۰۶
شکل ۲-۴ نتایج توزیع فراوانی جرایم.....	۱۰۷
شکل ۳-۴ نتایج توزیع فراوانی میزان تحصیلات.....	۱۰۸
شکل ۴-۴ نتایج توزیع فراوانی جنسیت.....	۱۰۹
شکل ۵-۴ نتایج توزیع فراوانی طلاق.....	۱۱۰
شکل ۶-۴ نتایج توزیع فراوانی محل سکونت.....	۱۱۱
شکل ۷-۴ نتایج توزیع فراوانی محل تولد.....	۱۱۲

فصل اول

کلیات پژوهش

کودک از محیط جدا و از تأثیر آن بر کنار نیست: محیط خانوادگی، محیط معاشرت با دوستان، گروه‌های نوجوان، باندها، محیط‌های بومی یا اقتصادی هر یک به گونه‌ایی در رشد و شکل‌گیری روانی کودک مؤثرند. کودک شریک هیجانات موجودات دیگر می‌شود، در نیازها و اندیشه‌ها شرکت می‌ورزد و طرحها می‌سازد. این اتحاد و مشارکت موجب می‌شود که محیط، او را به شدت آلوده سازد. زیرا او به رغبت سبک زندگی، خود را متدرجاً از سبک زندگی اطرافیان خویش برمی‌گزیند و سرنوشت او با سرنوشت آنها پیوند می‌خورد. اجتماعی نبودن یا ضد اجتماعی بودن اطرافیان بر کودک استیلاء می‌یابد. محیط‌های بی‌بند و بار، ناپایدار، نژد، افسانه‌ای و قهرمان پرور، محیط‌های کهنه جمع‌کن‌های منطقه، باندهای کودکان محله‌ی کارگری، نوجوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهند، به طوری که رفتار اینان بازتابی از نفوذ آنهاست. (کی‌نیا؛ ۱۳۸۲: ۱۹۵)

همانطور که می‌دانیم جرم و جنایت بی‌مقدمه در انسانها بروز نمی‌کند، بلکه معلول یک سری عوامل پیشین است که فرد را متمایل به کجروی می‌کند از جمله عوامل مؤثر در گرایش فرد به بزهکاری محیط خانوادگی، محیط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است.

بزه در لغت به معنای گناه، خطا و جرم است و منظور از بزهکاری، اعمال و رفتارهایی است که بر خلاف قانون، ارزش‌ها و باورهای فرهنگی جامعه توسط، افراد زیر ۱۸ سال رخ می‌دهد و نشانگر آن در نوجوانان می‌تواند دزدی، پرخاشگری، سوء مصرف مواد مخدر بی بندوباری جنسی قتل و قاچاق همانند آنها باشد.

در نظام حقوقی ایران تعریف دقیقی از طفولیت مشاهده نمی‌شود و قانون فقط به بیان میزان سن مسئولیت کیفری اکتفا کرده است. به عنوان مثال در قانون مجازات اسلامی جدید در کنار پذیرش سن ۱۸ سالگی به‌عنوان سن کودک و نوجوان، یک تقسیم‌بندی دیگر نیز داشته به نحوی که دوره کودکی و نوجوانی به چهار دوره شامل بدو تولد تا ۹ سالگی، ۹ تا ۱۲ سالگی، ۱۲ تا ۱۵ سالگی و ۱۵ تا ۱۸ سالگی تقسیم کرده است. این در حالی است که به موجب قانون سابق، طفل در تبصره یک ماده ۴۹، به‌عنوان فردی که هنوز به بلوغ شرعی نرسیده تعریف شده بود و در ماده ۱۲۱۰ ق.م. سن بلوغ را برای پسر پانزده سال تمام قمری و برای دختر نه سال تمام قمری معین کرده است. اما در قانون جدید ضمن اینکه سن کودک را ۱۸ سال معرفی کرده با ارائه تعریف سن بلوغ، مسئولیت کیفری را برای گروهی از اطفال و نوجوانان شناسایی کرده است.